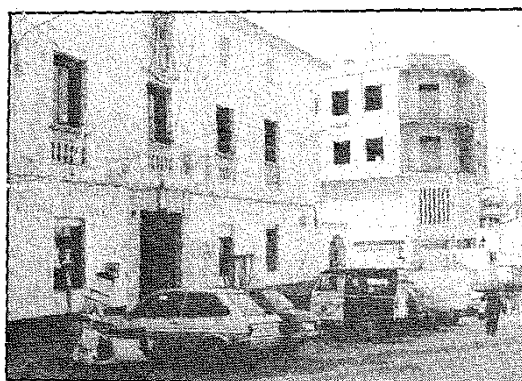

L'AJUNTAMENT D'ONDARA, A PRINCIPIS DEL SEGLE XIX

Entre tantes altres coses en aquest País, encara és per fer una Història dels ajuntaments valencians, dels d'abans i dels recents; una història que ens done a conèixer, d'una manera aproximada, aquestes entitats locals que, unes vegades amb més fortuna, i d'altres amb menys, ens han regit durant segles.

Abans d'entrar de ple en l'article caldrà fer algunes precisions sobre el context socio-econòmic en què es movia el nostre poble a primeries del XIX.

Ondara, era una petita vila de 300 veïns —no estava gens mal per a l'època—, equivalents a uns 1350 habitants, els límits urbans de la qual quedarien emmarcats pel barranc de l'Alberca al Nord i a l'Oest, pel carrer Sol o Llarg a l'Est, i pel de la Mare de Déu del Roser al Sud, aproximadament. Reduït era, així mateix, el seu terme municipal, amb una superfície total de quatre quilòmetres quadrats —avui en té deu—, degut a què aleshores Pamis gaudia d'independència política i territorial —l'annexió vindria a l'any 1836—. La vida econòmica local girava, lògicament, al voltant de la terra; exactament, en l'agricultura, amb producció de blat, dacsa, pansa, vi, seda, molt poc d'oli i alguna porció de garrofes. A banda, alguns remats de moltons, i uns quants tallers artesanals: dos dedicats a la fusta, dos al ferro, tres al teixit, un manyà, a més de dos obrers de vila. A açò, cal sumar, per completar el "quadre", tres marxants minoristes de productes d'Ultramar, i una taverna per als "ociosos". Com es veu, ben poqueta cosa. Per a més inri, el poble era subjecte a la jurisdicció senyorial omnímoda —administrativament i judicial— dels marquesos d'Ariza, senyors totals i absoluts de terres, cases i quantes propietats —amb poques exepcions—

hi havia al terme de la vila.

En aquest context, quin era el paper que exercia —o millor, que podia exercir— l'ajuntament en la vida local? I, com ho feia? Però, anem per parts.

L'organització de l'Ajuntament d'Ondara era ben simple, amb un Alcalde ordinari i dos Regidors, un major i un menor, com a càrrecs destacats, a més d'altres de menys rellevància: dos Diputats —responsables dels proveïments de la vila—, un Procurador General —representant del senyor territorial en tots els seus negocis— i un Síndic Personer —figura semblant al "defensor del poble" actual—. Amb dues figures —alcalde i regidors—, havien estat impostes per la nova administració borbònica nascuda de la Guerra de Successió (1707-1714), i venien a substituir el que a l'època foral —període d'autogovern valencià— eren el Batlle i els Jurats o Consellers. El sistema d'elecció era típic de l'Antic Règim. Alcalde, Regidors i Procurador General, eren nomenats directament pel senyor d'Ondara, anualment, entre gent de la seua confiança. Altrament, els Diputats i el Síndic Personer, eren d'elecció popular directa, amb un mandat també d'un any. Uns i altres, gaudien de dret a veu i vot.

Però, és clar, la jugada era perfecta. Els marquesos d'Ariza, a més del seu poder econòmic, esdevenien en veritables àrbitres de la vida política i administrativa municipal, en comptar amb quatre dels set vots a l'hora de prendre qualsevol decisió. Això permetia, inevitablement, una àmplia gamma d'abusos, coaccions, fraus, corrupcions, i altres martingales. El "sistema" ho facilitava. Per exemple, en un plet celebrat el 1766 entre agricultors i ramaders —petita oligarquia local—, un llaurador del poble, Blai Giner, declarava en el jutí:

"...i que són homes hisendats —els ramaders—, ocupats en càrrecs de govern o justícia, i si no ells, els seus pròxims parents i íntims amics, com ara, que són parents d'en Sebastià Piera, regidor major, i el Dr. Gregori Giner, procurador general d'aquesta vila, motiu pel qual els llauradors encara que són objecte de danys, no s'atreveixen a presentar queixes i denúncies".

Encara que anecdòtic, cal donar alguns noms. Així, a l'any 1802, l'ajuntament d'Ondara era format per Roc Mestre, alcalde, Batiste Domènec, regidor major, Batiste Giner, regidor menor, i Gregori Giner, que a més d'escrivà reial i jutge, ocupava la "cartera" de procurador general. Dels altres, ni se'n parla.

Ara bé, ¿amb quins mitjans econòmics comptava l'ajuntament per tal de fer front les seues obligacions i complir amb la seua funció?

La hisenda municipal ingressava fons en base a dos conceptes:

1.- Les Penes, Denúncies i Clams: en terminologia actual, multes, que s'imposaven per transgressions de les "Ordenances per al Bon Govern del Camp". N'esmentaré algunes de 1790.

"...una lliura a Francesc Llopis, d'Ondara, per tenir un porc menjant les faves en les terres que té arrendades l'Hospital a la partida dels Patins".

"...tres lliures a Pasqual Cervera, de Beniarbeig, per penetrar amb un ramat de cabres en uns bancalets sembrats d'ordi, que té Francesc Vicent Bosc a la muntanya de Segària".

"... tres lliures a (?), per uns bous pasturant a un bancal de la partida Vinyals, junt al riu on hi ha unes parres i un canyar".

2.- Els Comptes de Propis: eren els ingressos provinents dels béns comunals, és a dir, municipals, que eren arrendats anualment a veïns del poble. Els corresponents a l'any 1802, ascendiren a 6364 reials de velló, desglossats de la següent manera:

—Piló o Herbatge. Privilegi exclussiu que tenia l'abastidor de carns de pasturar els ramats en un lloc determinat del terme ...	1505 reials
—Forn de coure pa. L'únic al poble, era situat a la fita de la Plaça Major i la replaceta de Sant Antoni	1445 reials
—Herboristeria. Privilegi exclussiu de vendre l'herba, deixant lliure els llauradors la venda de la de les seues collites	150 reials
—Fira. Per l'arrendament de les parades a la plaça Major	1566 reials
—Peses i Mesures. Privilegi exclussiu de pesar i mesurar totes les produccions del terme	677 reials
—Almodí. Privilegi exclussiu d'abastir de farina el poble durant tot l'any	75 reials
—Censos. Sobre propietats immobiliàries del municipi. A saber, unes cases construïdes en uns bancals que eren comunals a la partida Patins, i una casa situada al carrer de l'Església, habitada per la vídua d'en Diego Grustan	90 reials
—Administració de Tabacs. Arrendament exclussiu per a la venda del tabac	40 reials
TOTAL INGRESSOS	6850 reials

Finalment, caldria parlar-ne del capítol d'inversions, és a dir, de com l'ajuntament d'Ondara aprofitava els recurdos que li proporcionaven les multes i els comptes de propis en una política de realitzacions materials.

Un primer detall que sorprèn és la semblança, en aquest punt, amb els ajuntaments actuals. En concret, la coincidència de percentatges —al voltant d'un 50 % del total de despeses— que s'enduia la partida destinada a pagar autoritats i funcionariat. I pensàvem que la burocràcia era un fenomen modern! Veja'm:

Alcalde	90 reials	Cirurgià	240 reials
Regidor major	60 reials	Mestre	300 reials
Regidor menor	30 reials	Pregoner	360 reials
Escrivà	600 reials	Rellotger	37 reials
Metge	375 reials	Dolçainer	30 reials

TOTAL SALARIS 2122 reials
(Les dades continuen sent dels pressupostos municipals de 1802)

Deixant de banda aquesta partida salarial, l'ajuntament gastava els diners de la següent manera:

—Drets dominicals. 444 reials anuals pel cens enfitèutic que responia la vila a l'Excm. Sr. Almirall d'Aragó i marquès d'Ariza, carregats sobre el forn, l'herbatge i altres béns que gaudia el municipi.

—Festes. 505 reials per les palmes del Diumenge de Rams, per l'almoïna de Quarasma, i pels sermons de Sant Vicent, Santa Anna i Sant Cristòfol, entre d'altres.

—37 reials per l'arrendament del Viver de plantons de morera.

—240 reials pel servei de Correus i veredes.

—136 reials per reparacions d'edificis de propietat municipal.

—20 reials per l'adquisició de dos mesures d'una arrova per a l'oli.

—11 reials per la conducció de cinc expòsits a el Verger.

—277 reials per la manutenció de Pasqual Ximeno, "pobre moro, sin caudales y de oficio tejero", empresonat a Ondara.

—216 reials per la compra de taulons per a les parades de la Fira.

Resumint, direm que el d'Ondara era un ajuntament amb una escassa capacitat de maniobra, la qualcosa no significa que no representara un veritable aparell de poder, "domesticat", és a dir, subordinat als interessos del senyor territorial i de la petita oligarquia local, i utilitzat àmpliament per satisfer les pròpies exigències de domini. En quant al seu paper de motor econòmic, dins la societat ondarenca, es pot afirmar que era mínim —si ho comparem amb el que representa a l'actualitat—, limitant-se a qüestions d'escassa transcendència, que no afectaven per a quasi res la qualitat de vida dels veïns. Parcel·les d'actuació pública tan importants com la Sanitat, l'Educació, la Cultura, les Obres Públiques, etc, eren aspectes impensables per un ajuntament organitzat a la "usanza castellana" des de l'entronització de Felip V, de tan dolent record per als valencians. Pròxima quedava en el temps —vindria amb la Constitució de 1812— la reestructuració dels ajuntaments, amb uns nous plantejaments —més democràtics, transparents...— que anirien donant forma, progressivament, a la concepció moderna de l'Ajuntament, com a entitat al servei del poble, en la mesura que ha de buscar la felicitat dels seus ciutadans.

ROBERT MIRALLES

Encarregat del arxíu històric municipal

JUNY-85

